

VILNIAUS UNIVERSITETAS

OLEGAS POLIAKOVAS

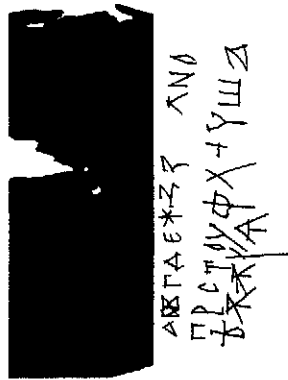
PASAULIS IR LIETUVIŲ KALBA

Indoeuropiečių ir lietuvių
kalbų giminystė

VILNIUS • ENCIKLOPEDIJA • 2008

26 pav. Puslapis iš Spiridono psalmyno

27 pav. Kirilicos raidynas ant tošies (1025–1050 m., Novgorodas)

a	а	А	А	А
b	б	Б	Б	Б
v	в	В	В	В
g	г	Г	Г	Г

k	к	К	К	К
l	л	Л	Л	Л
m	м	М	М	М
n	н	Н	Н	Н

d	д	Д	Д	Д
e	е	Е	Е	Е
ž	ж	Ж	Ж	Ж
dz	дз	ДЗ	ДЗ	ДЗ

o	о	О	О	О
p	п	П	П	П
r	р	Р	Р	Р
s	с	С	С	С

z	з	З	З	З
i	и	И	И	И
g	г	Г	Г	Г

t	т	Т	Т	Т
u	у	У	У	У
f	ф	Ф	Ф	Ф
ch	х	Х	Х	Х

paminklai. Seniausi iš jų yra: *Savos knyga*, *Su-prasio rankraštis*, *Enino apaštalas*, *Chilandaro, Undolskio lapeliai*.

Kirilica taip pat buvo perrašyti visi anksčiau glagolica parašyti tekstai. Buvo aptikta įvairių kirilicos užrašų ant bažnyčių sienų, akmenų. Seniausi iš jų yra: 943 m. užrašas ant *Dobružos akmens* ir 993 m. užrašas ant *Bulgarijos caro Samuilo antkapio*. Rusijoje kirilica buvo rašoma ir ant tošies. Daugiausia tošies raštų — 959 buvo aptikta Novgorode, Smolenske — 15, Pskove — 8, Tverėje — 5, Maskvoje — 3, Ukrainoje — 3, Baltarusijoje — 2.

1708 m. Rusijoje Petras Didysis iš dalies reformavo senąją kirilicą, ją pakeitęs „graždanka“. Ją buvo pradėta naudoti Rusijos pasaulietinėje spaudoje. Po 1863 m. sukilimo iki 1904 m. Rusijos valdžiai uždraudus spaudą lotyniškais rašmenimis, graždanka buvo naudojama Lietuvoje. Vėliau šios reformos pavyzdžiu buvo pakeisti ir kitų kirilicą naudojančių kalbų — bulgarų ir serbų kalbų raidynai. Po 1917 m. buvusios carinės Rusijos tautos, prieš tai neturėjusios savo rašto, įsivedė raštą kirilicos pagrindu.

Lotyniškų raidžių (1), naujos (2) ir senos kirilicos (3) bei glagolicos (4) atitikmenys:

o	o	ω	ⲟ	ш	ш	ш	ѣ	а
š't'	ш'т'	ш	ш	ѣ	ѣ	ѣ	ю	ѣ
c	ц	ц	ч	ѣ	ѣ	ѣ	я	ѣ
č'	ч'	ч	ч	ѣ	ѣ	ѣ	е	ѣ

е	а	ѣ	к	ѣ	ѣ
ѣ	ѣ	ѣ	п	ѣ	ѣ
ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ
ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ

Dabar kirilica vartojama Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Bulgarijoje, Serbijoje, Juodkalnijoje, Kazachijoje, Kirgizijoje, Uzbekijoje ir Mongolijoje.

28 pav. Kirilicos raidyno naudojimas pasaulyje

12.4.4. Senosios slavų kalbos fonetinė sistema

Ankstyvosios slavų prokalbės fonetinė sistema mažai skyrėsi nuo baltų-slavų prokalbės fonetinės sistemos. Šiai prokalbei atskilus nuo ide. prokalbės, joje įvyko pasikeitimų, kurie išliko baltų ir slavų kalbose.

12.4.4.1. Bendrieji baltų ir slavų kalbų pokyčiai

1. Skiemėninių garsų raida. Baltų ir slavų prokalbėje ide. ilgieji ir trumpieji *r*, *l*, *m* ir *n* pasikeitė į *ir* / *ur*, *il* / *ul*, *im* / *um*, *in* / *un*. Ide. skiemėninių sonantų ilgumo skirtumą rodo atitinkamų lietuvių kalbos formų priegaidės: formos su tvirtagale priegaide atsira-do iš trumpųjų ide. garsų, pvz., lie. *vilkas* — skr. *vřkas*, lie. *mirtis* (/ *mřti*) — skr. *mřtis* ir t. t.; formos su tvirtaprade priegaide — iš ilgųjų garsų, pvz., lie. *pilnas* — skr. *přna*, lie. *girti* — skr. *gřrta* — 'girtas' (/ *gerti*). Slavų prokalbėje ir atskirose slavų kalbose šie garsai toliau kito dėl atvirų skiemėnų dėsnių, pgl. s. sl. *БЛЖЖЪ*, *СЛЖЖЪ* ir t. t.
2. Priebalsiai su aspiracija **k^h*, **g^h*, **g^h* ir be aspiracijos **k*, **g*, **g^h* baltų-slavų prokalbėje sutapo.
3. Tokių priebalsių opozicijos buvimą rodo V. Vinterio dėsnis. Pagal šį dėsni baltų-slavų prokalbėje trumpieji balsiai virto ilgaisiais, jeigu po jų eijęs priebalsis nebuvo kilęs iš ide. aspiruotų priebalsių, pgl.:

lie. *niúogas*, la. *niúōgs* — s. sl. **НАГЪ** :: skr. *árijas*, got. *anaks* 'netikėtas, greitas'; lie. *úosis*, la. *uōsis* — s. sl. ***ІАСЕНЪ** (č. *jasen*, r. *ясень*) :: s. isl. *askr*, lot. *ornus* (< **osenos*), s. gr. *ōgōv* (prieš priebalsį einantys balsiai yra ilgi tik baltų ir s. sl. kalbose) ir t. t.

lie. *medūs*, la. *medus* — s. sl. **МЕДЪ** :: sva. *metu*, skr. *mádhu*, s. gr. *μέθυ* (prieš priebalsį einantys balsiai visur yra trumpi) ir t. t.

4. *Sateminė palatalizacija*. Baltų ir slavų kalbos priklauso tiems ide. dialektams, kuriuose įvyko šis procesas. Jo pasekoje ide. palataliniai priebalsiai **k*, **g*, **gʰ* virto afrikatomis, žvarbiaisiais (šnypščiamaisiais) arba sibiliantais (sargiaisiais priebalsiais). Dėl to lie. ž slavų kalbose dažnai atitinka z, o š — s, pvz.:

lie. *žinóti*, la. *zināt*, pr. (po)sinnat, s. sl. **ЗНАТИ** (< **zinati*) — s. ind. *jānāti*; lie. *žėntas* — s. sl. **ЗАТЬ**, lie. *žėmė* — s. sl. **ЗЕМЛЯ** / **ЗЕМЬ** / **ЗЕМІА**;

lie. *dėšimt*, la. *desmit* (< *desimt*), pr. *dessimpts* — s. sl. **ДЕСАТЬ** — s. ind. *dása*; lie. *širdis* — s. sl. **СРЦАЦЕ** [sr̩d̩s̩-c̩e], lie. *paršas* — s. sl. **ПРАСА** t. t.

5. Ide. **s* po *i*, *u*, *r*, *k* baltų prokalbėje ir lietuvių kalboje pasikeitė į *š*, o slavų kalbose — į *ch*, pvz., lie. *viršus* — s. sl. **ВРЪХЪ** [vr̩ch̩], lie. *teisūs* — s. sl. **ТИХЪ** [tich̩] < **teisūs* 'tylus' ir t. t.

12.4.4.2. Grynai slaviški fonetiniai pasikeitimai

Svarbiausias procesas, kuris įvyko slavų vėlyvojoje prokalbėje buvo kylančio skambesio tendencijos atsiradimas. Šios tendencijos esmė yra ta, kad visi skiemenys buvo sudaromi tokia tvarka — kiekvienas to skiemens garsas buvo skardesnis negu prieš tai einantis:

(1) *pučiamasis* priebalsis + (2) *sprogstamasis* priebalsis, arba *afrikata*, + (3) *nosinis* priebalsis + (4) *sonantas* *r* arba *l* + *o* [v] + (5) *balsis*.

Skiemens gale vietoj balsių galėjo būti skiemeniniai *r* arba *l*. Žodžio pradžioje galėjo būti vienas arba keli priebalsiai. Čia pateiktas bendras slavų skiemens sudarymo principas. Paprastai skiemu buvo sudaromas iš mažiau negu penkių garsų, einančių anksčiau aprašyta tvarka, plg.:

СКО-ЗА 'per', **СЕСТ-РЪ** 'seserys', **РО-ЖА-СТЕО** 'Kaldėdos', **БАЛ-КЪ** [v]-къ] 'vilkas'.

Šis principas iš esmės pakeitė visą slavų prokalbės fonetinę sistemą, kuri išliko senojoje slavų kalboje. Dėl kylančio skambesio tendencijos pradėjo veikti atvirojo skiemens dėsniis. Šio dėsni esmė:

1) skiemens (taip pat žodžio) gale galėjo būti arba balsis (taip pat iš dvigarsių atsiradę nosiniai balsiai), arba naujieji skiemeniniai garsai *r* ir *l*, pvz.: lie. *vilkas* — sl. (prokalbė) **vil-kos* > s. sl. **БАЛ-КЪ** [v]-къ], lie. *gur-kl̩ys* (< **gur-dl-*) — prasl. *gurdl-on* > **gr-dlo* — č., slvk. *hr-dlo*, r. *zór-ro* ir t. t.;

2) atsirado nosiniai balsiai: lie. *ran-kà* — sl. **ron-ka* > **r̩-ka* — s. sl. **РЪ-КА**, r. *pyká*; lie. *pen-k̩i* — sl. *pen-ki* > **p̩-ki* — s. sl. **ПАТЬ**, r. *nyam̩* ir t. t.;

3) žodžio gale visi priebalsiai išnyko: lie. *vilkas* — sl. **vilko-s* > s. sl. **БАЛ-КЪ**, lie. *sūnūs* — sl. **sūnu-s* > s. sl. **СУНЪ**, lie. *nak̩tis* — s. sl. **noktis* > s. sl. **НОЦЪ** [noš't̩b];

4) priebalsių junginiai supaprastėjo:

lie. *dūgnas* — s. sl. **du-no* (< **du-bno*), plg. r. *дно*; lie. *sāpnas* — s. sl. **СЪ-НЪ** (< **sup-nos*, plg. r. *снарь* (< *sv-pa-ty*) 'miegoti', lie. *vapsvā* — s. sl. **ѡѡ** (< **op-sa*).

Balsių sistema

Baltų-slavų prokalbėje buvo penki balsiai, kurie sudarė opoziciją ilgieji : trumpieji balsiai. Jei baltų kalbose ši opozicija buvo išsaugota, nepaisant kai kurių pasikeitimų atskirose baltų kalbose, slavų prokalbėje ši opozicija visai išnyko. Dėl to balsių sistemoje negalėjo būti dvibalsių, jie virto vienbalsiais. Šis procesas pasižymėjo tuo, kad balsių ilgumo praradimas lėmė jų kokybinius pokyčius — įvyko balsių sistemos mutacija. Vėlyvojoje slavų prokalbėje ilgieji ir trumpieji balsiai galėjo sutapti ir pakeisti savo kokybę, trumpieji balsiai keitė savo kokybę ir / arba kiekybę, pvz., b.-sl. **ū* > s. sl. **У** [y], b.-sl. **ī* > s. sl. **И** [i], b.-sl. **i* > s. sl. **І** [i], b.-sl. **u* > s. sl. **У** [ū], b.-sl. **ou* / **au* > s. sl. **ОУ** [u] ir t. t.

Vokalizmas

Ilgųjų balsių raida

ide., b.-sl. **ā* ir *ō* > s. sl. **А** [a]:

(*ā*) s. sl. **МАТИ** (g. sg. **МАТЕРЕ**) — skr. *mātā* (*mātār*), lot. *māter*, air. *māthir*, gr. (dot.) *μάτηρ*, la. *māte*, lie. *mótė*, g. sg. *móters*; s. sl. **БРАТРА** — skr. *bhrātā*, lot. *frāter*, gr. *φρατερ*, pr. (pl.) *brāti*, lie. *broterėlis*;

(*ō*) s. sl. **ДАТИ**, **ДАРА** — skr. *dādāti*, lot. *dō(nō)*, gr. *δίδωμι*, *δῶρον*, lie. *dīoti*; s. sl. **ЖНАТИ** — skr. *jānāti*, lot. *nōscō*, gr. *γινώσκω*, lie. *žinóti*.

a* atsirado iš ilgojo *ē*,ėjusio po minkštųjų užpakalinės eilės priebalsių, kurie slavų prokalbėje patyrė pirmąją palatalizaciją: s. sl. **ЖАЛЪ 'kapas' — lie. *gėlā*, *gėl-ti*; s. sl. **ДУШАТИ** 'alsuoti' — lie. *dūsėti*, la. *dūseti*, s. sl. **КРИЧАТИ** — lie. *kr̩yk̩ti*, gr. (imper.) *κρίχε* 'spiegti, žviiegti'.

ide., b.-sl. **ū* > s. sl. **У** [y]:

s. sl. **СУНЪ** — lie. *sūnūs*, acc. sg. pr. *sunun*, skr. *sūnūs*, gr. (Hom. ir dial.) *υῖος*; s. sl. **ДУМА** — lie. *dūmai*, la. *dūmi*, pr. *dumis*, skr. *dūmās*, lot. *fūmus*, gr. *θῦμός* 'drąsa, vyriškumas', sva. *toum*.

Slavų **У** žodžio galūnėse galėjo atsirasti ir iš ide. **ō*. s. sl. **КАМЪ** — lie. *akmuō*, gr. *ἄκμων* 'priedalkas', skr. *ásma* (< **ō*).

ide., b.-sl. **ē* > s. sl. *ě* (senojoje slavų kalboje ji yra žymima raide jate **ѣ**):

s. sl. **СѢНА** — lie. *sėmenys* 'linų sėklos', pr. *semen*, lot. *faciō*, *fāci*, *dēti*, la. *dēi*, skr. *dādhati*, gr. *τίθημι*, lot. *faciō*, *fāci*;

šis balsis galėjo atsirasti iš *e* po metatezės: s. sl. **БРЕГЪ**, r. *берег* — sva. *berg* 'kalnas', av. *barazah-*; s. sl. **БРѢГЪ** < **br̩gъ* < **bergā*; jis taip pat galėjo kilti iš viena po kitos einančių dviejų *e*: s. sl. **НѢСТА** < **ne-estā* 'nėra'.

ide., b.-sl. **ī* > s. sl. **И** [i]:

s. sl. **живѣ** — lie. *gýwas*, la. *dzîvus*, skr. *jīvās*, got. *qius*, lot. *vîvus*, air. *biu*, beo, gr. βίος; s. sl. **три** — lie. *trýs*;
s. sl. *i* < **ū* po minkštųjų priebalsių ir iš *ji* < **ju*:
s. r. **шити** — lie. *siūti*, la. *šut*; s. sl. **игѡ** — lie. *jūngas* (< *jungti*), het. *jugan*, skr. *jugām*, lot. *iugum*, gr. ζυγόν, got. *juh*, sva. *juh*.

ide., b.-sl. **in*, **en* > s. sl. **а** [e] ir ide., b.-sl. **un*, **on*, **an* > s. sl. **х** [q]:
Veikiant įvairiems fonetiniams dėsniams, iš balsių ir nosinių priebalsių junginių susidarė nauji balsiai. Priklausomai nuo pirminio balsio atsiradę nosiniai balsiai galėjo būti priešakinės arba užpakalinės eilės. Jie buvo atitinkamai žymimi raidėmis *j*usas mažasis **а** ir *j*usas didysis **ж**:

s. sl. **има** 'vardas' — pr. *emmens*; lie. **žalta** — žėntas; s. sl. **ржака** — lie. *rankà*; s. sl. **мжж** 'vytas' — skr. *mānus*.

Dvibalsių pokyčiai

Slavų prokalbėje dvibalsiai, jei po jų nebuvo kitų balsių, tapo vienbalsiais ir sutapo su balsiais, kurie atsirado iš buvusių ilgųjų balsių:

ide., b.-sl. **oi*, **ai* > s. sl. **ѣ** [ě]:
s. sl. **цѣна** — lie. *káina*, gr. ποινή (< **k^h*–) 'atgaila, bausmė, atlyginimas', av. *kaēnā*–; s. sl. **цѣла** — pr. *kailūstiskan* 'sveikata', got. *hails*, sva. *heil*; s. sl. **цѣсарь** < got. *Kaisar* < lot. *Caesar*.

ide., b.-sl. **oi* > s. sl. **-и** [i₂] — toks kitimas įvyko daugiskaitos vardininko vyriškosios giminės formose ir imperatyvo formose žodžio gale:

s. sl. **вѣлци** — lie. *vilkai*, **неси**, **бери** — gr. φέροι 'nešk'.

ide., b.-sl. **ei* > s. sl. **и** [i₂]:
s. sl. **вѣла** — lie. *vėidas*, la. *veids*, pr. *ainawīdai* 'panašiai', skr. *védas* 'žinia', av. *vaēdah-* 'turėjimas', gr. *Feĩdos*, air. *fiad*; s. sl. **тихъ** — lie. *teisūs*, pr. *teisi* 'garbė'.

ide., b.-sl. **ou*, *au* > s. sl. **оу** [u]:
s. sl. **оухѡ** — lie. *ausis*, la. *auss*, lot. *auris*, got. *ausō*; s. sl. **слѡужити** 'tarnauti' — lie. *slaugyti* 'palaikyti', air. *sluag* 'būrys'.

Trumpųjų balsių pokyčiai

ide., b.-sl. *ā* ir *ō* > s. sl. **о** [o]:

(*ā*) s. sl. **морѣ** — lie. *mārios*, *māres*, pr. *mary* 'lanka', la. *mare*, got. *marei* 'jūra', lot. *mare*; s. sl. **оцъ** — lie. *ašis*, pr. *assis*, la. *ass*, skr. *ākṣas*, lot. *aksis*, air. *aiss* 'vežimas', gr. ἄξων, sva. *ahsa*;

(*ō*) s. sl. **оомѣ** — lot. *domus*, gr. δόμος, skr. *dāmas*; s. sl. **око** — lot. *oculus*, gr. dual. ὄσσε, lie. *akis*, pr. *ackis*, la. *acs*.

ide., b.-sl. **ē* > s. sl. **е** [e] (liko fonetiškai trumpuoju balsiu ir vėlyvojoje slavų prokalbėje):

s. sl. **мѣла** — lie. *medūs*, pr. *meddo*, la. *medus*, gr. μέθυ 'svaiginamasis gėrimas', air. *mid* 'svaiginamasis gėrimas', skr. *mādhu*; s. sl. **берѣ** — lie. *beriu*, *bėrti*, gr. φέρω, lot. *fero* 'nešu', got. *baira*, air. *biru*.

Trumpasis ide. *ī* virto redukuotu priešakinės eilės balsiu [i], o trumpasis ide. *ū* — redukuotu užpakalinės eilės balsiu [u]; s. sl. kalboje šie garsai yra žymimi raidėmis **и** ir **у**. Žodžio gale šie balsiai dažniausiai atsirasdavo išnykus galūnei –s: ide., b.-sl. **ī* > s. sl. **и** [i]:

s. sl. **вѣдѡва** (< **vidua*) — skr. *vidhāvā*, lot. *vidua*, got. *widuwō*, sva. *witawa*;

s. sl. **гостѣ** — got. *gasts*; s. sl. **нощѣ** [noš'čē] — lie. *naktis*, lot. *nox*, *noctis*.

ide., b.-sl. **ū* > s. sl. **у** [u]:

s. sl. **дѣва** — lie. *dū* < **dvūo*, pr. *dwai*, skr. *d(u)wā(u)*, gr. δῶω / δῶο, lot. *due*, got. *twai*, s. sl. **мѣхъ** — lie. (dial.) *mūsos* 'pelėsiai', lot. *muscus*; s. sl. **сѣнѣ** — lie. *sūnūs*, pr. ak. sg. *sunun*, skr. *sūnūs*, got. *sunus*, gr. (Hom. ir dial.) υῑός.

Jeras **ѣ** žodžio gale taip pat yra kilęs iš **ū* / < ide., b.-sl. **ō*:

s. sl. **сѣнѣ** — gr. ὕπνος, lot. *somnus* (-*mn*- < -*pn*-), lie. *sāpnas* ir kt.

Redukuoti balsiai galėjo būti stipriosios ir silpnosios padėties.

Stiprioji padėtis:

1) kirčiuotas skiemo: s. sl. **сѣнѣ** 'sapnas', **тѣ** 'tas'; **дѣнѣ** 'diena', **вѣсѣ** 'visas';

2) prieš skiemenį su nekirčiuotu redukuotu balsiu: s. sl. **шѣпѣтъ** 'pašnibždos', **кѣ** **мѣнѣ**, plg. r. *ко мнѣ* ir t. t.

Silpnoji padėtis:

1) nevienskiemenių žodžių gale: s. sl. **сѣнѣ** 'sapnas', **сѣнѣ** 'sūnus'; **дѣнѣ** 'diena', **вѣсѣ** 'visas';

2) nekirčiuotos padėties prieš skiemenį su balsiu: s. sl. **дѣва** 'dū', **сѣборѣ** 'rinkimas'; n. pl. **дѣни** 'dienos', **бѣрати** 'imti' ir t. t.

Senosios slavų kalbos paminkluose stipriosios padėties redukuotas balsis **а** virto **е**, redukuotas balsis **у** — **о**: s. sl. **дѣнѣ** 'diena' vietoj **дѣнѣ**, **вѣрѣнѣ** 'ištikimas' vietoj **вѣрѣнѣ**, **црѣкѡвѣ** 'bažnyčia' vietoj **црѣкѡвѣ**, **крѣпѡкѣ** 'stiprus' vietoj **крѣпѣкѣ** ir t. t. Toks kitimas taip pat įvyko senojoje rusų kalboje. Kitose slavų kalbose įvyko įvairių šių balsių pokyčių. Rusų kalboje kaip ir kitose slavų kalbose buvusius skirtingus redukuotus balsius rodo jų kaita, pvz., *дѣнь* 'diena' — g. sg. *дня*, *сон* 'sapnas' — g. sg. *сна* ir t. t.

Kai silpnosios padėties buvę redukuoti balsiai išnyko, slavų kalbose atsirado nauji uždari skiemenys ir nustojo veikti atvirojo sktemens dėsnis. Pagrindiniai s. sl. ir lie. kalbų balsių atitikmenys yra šie:

s. sl. а [a]	— lie. <i>a</i> , <i>uo</i>	s. sl. и [i]	— lie. <i>y</i> , <i>ie</i> , <i>ei</i>
s. sl. о [o]	— lie. <i>a</i>	s. sl. у [u]	— lie. <i>u</i>
s. sl. е [e]	— lie. <i>e</i>	s. sl. ѣ [i]	— lie. <i>i</i>
s. sl. ѣ [e]	— lie. <i>é</i> , <i>ai</i>	s. sl. х [q]	— lie. <i>y</i> , <i>un</i> , <i>um</i> ; <i>q</i> , <i>an</i> , <i>am</i>
s. sl. ѣ [y]	— lie. <i>ū</i>	s. sl. ѣ [e]	— lie. <i>i</i> , <i>in</i> , <i>im</i> ; <i>e</i> , <i>en</i> , <i>em</i> .

Priebalsių sistemos raida

Slavų prokalbėje priebalsių sistema iš pradžių beveik nesiskyrė nuo atitinkamos baltų prokalbės priebalsių sistemos. Jau aptarėme, jog ide. **s* po *i*, *u*, *r*, *k* baltų prokalbėje

ir lie. kalboje virto š, o slavų kalbose — *ch*, pvz., lie. *viršus* — s. sl. **връхъ** [vr̥chъ], lie. *teisūs* — s. sl. **тихъ** [tichъ] < **teisus* 'tylus' ir t. t.

Vėliau slavų prokalbėje įvyko trys priebalsių palatalizacijos.

1) Priebalsiai *g, k*, ir naujasis priebalsis *ch* prieš priešakinės eilės balsius *i* ir *e* atitinkamai virto **ж [ž]**, **ч [č]** ir **ш [š]**, plg.:

lie. *gūvas* — s. sl. **живъ**, r. *жизной*; lie. *gūsla*, s. sl. **жила** 'gysla', r. *жила*;

lie. *keturį* — s. sl. (m.) **четырѣ**, (f.) **четыри**, (upė) **Кірсна** (< pr. *kirsnan* 'juodas'),

lie. *kėrnas* (plg. *Kernavė*), s. sl. **урьнъ** (< **kirsn-*), r. *черный*;

s. sl. **тихъ** 'tylus' — **тишина** 'tyla', s. sl. **връхъ** [vr̥chъ] — r. *вершина* 'viršūnė' ir t. t.

2) Priebalsiai *g, k*, ir *ch* prieš priešakinės eilės balsius, atsiradusius iš buvusių dvibalsių, atitinkamai virto **з**, **ж** [d'z'] / **з**, **ж** [z'], **с** [s'], plg.:

lie. *draugas*, *draugai* — s. sl. **ароугъ** :: **ароузи**, lie. *gaila* — s. sl. **стѣло** 'labai'; s. sl. **помогати** 'padėti' :: 2 sg. imper. **помози** 'padėk', 2. pl. imper. **помогѣте**,

lie. *rankà*, *rankai* — s. sl. **рѣка** :: **рѣци**, lie. *vilkas*, *vilkai* — s. sl. **вѣлкѣ** :: **вѣлци**;

s. sl. **грѣхъ** 'nuodėmė' :: **грѣси** 'nuodėmės', lie. *sausas*, *sausai* (< *-ie < *-ei / < *-oi) — s. sl. **соухъ** — n. pl. **соуци** ir t. t.

3) Priebalsiai *g, k*, ir *ch* po priešakinės eilės balsių *i* ir *e* galėjo virsti s [d'z'] / **з** [z'], **с** [s'], plg.:

lie. *kūnigas* — s. sl. **кѣнасъ** 'kunigaikštis', bet **кѣнагыни** 'kunigaikštienė, kunigaikštytė'; lie. *stėgti* / *stėngtis* — s. sl. **стѣза** 'takas, takelis', plg. **постигнѣти** 'pasiekti, nueiti';

lie. *rėkiū* — s. sl. **рѣкѣ**, bet **нарицати**, lie. *avis*, skr. *avis* 'avinai', *avikā* 'avis' — s. sl. **овѣца**;

(pasikeitimų *ch* > s' beveik nėra:) d. sg. s. r. **вѣхъ** 'visas' — **вѣсю**.

Dėl šių palatalizacijų slavų kalbose atsirado priebalsių kaita.

Garsų junginiai slavų kalbose kito skirtingai. Senojoje slavų kalboje:

— **dj* > **жа** [ž'd']; **tj*, **kt'*, **gt'* > **ц** [ш'т'], pvz., s. sl. **мѣжа** 'ežia' — lie. *mėdžias**, skr. *mādhyas*, lot. *medius*; s. sl. **моци** 'galėti' — la. *megt*, got. *magan*; s. sl. **ноци** — lie. *naktis*, lot. *nox*, g. sg. *noctis* s. sl. **сѣщъ** 'žvakutė' — skr. *śvetyās*;

— veikiant atviro skiemens dėsniui, *balsis + r / l* > *r / l + balsis*, pvz., s. sl. **брѣла** (r. *борода*) — lie. *barzdà*, pr. *bordus*; s. sl. **брѣгъ** (r. *берег*) 'krantas' — sva. *berg* 'kalnas'; s. sl. **вѣхъ** (r. *волокъ*) — lie. *velkū*, *viškėti*; s. sl. **мѣко** (r. *молоко*) — lie. *mažkas*, gr. μέλιον, got. *mīlaks*;

— **ort-*, **olt-* > **rat-*, **lat-*, plg. s. sl. **рати** (r. *рамаи*) — lie. *artojas*, lot. *arātor*;

s. sl. **рало** (-*l* < -*dl*-), r. *рало*, č. *rádlo* — lie. *árklas* (-*kl*- < *-*dl*-); s. sl. **ростъ** (r. *рост*) — lot. *arduus* 'aukštas'; s. sl. **лакѣтъ** (r. *локомъ*) — lie. *alkūnė* ir t. t.

* Senovėje ribas tarp vietovių ir žemės plotų slavai žymėjo medžiais, dėl to šis žodis ir pakeitė savo pirminę reikšmę.

316

Senosios slavų kalbos naujadarai:

— **kvě-*, **gvě-* > *cvě-*, *dzvě-*, plg. s. sl. **цвѣтъ**, r. *цвѣт*, bet l. *kwiat*, č. *květ*; s. sl. **сѣзда**, r. *звѣзда*, bet l. *gwiazda*, č. *hvězda*;

— **dl*, **tl* > *l*, plg. s. sl. **рало**, r. *рало*, bet l. *radlo*, č. *rádlo* — lie. *árklas* (-*kl*- < *-*dl*-); s. sl. **плѣнь**, r. *плѣн*, bet l. *plót*, č. *pletl* ir t. t.

— žodžio pradžioje *je-* < *e-*; s. sl. **іезеро** — lie. *ėžeras*; s. sl. **іаєнь** — lie. *ėlnias*;

— po lūpinių priebalsių *m, p, b, j* > *ʳ* (*epentheticum*), išskyrus žodžio pradžią, plg. s. sl. **земля**, bet l. *zemia*, č. *země* — lie. *žėmė*; s. sl. **капала**, r. *капля*, bet l. *ka-pia*, č. *kápe* — skr. *karphas* 'gleivės'; s. sl. **люблю**, r. *люблю*, bet l. *lubių* 'myliu'.

12.4.5. Senosios slavų kalbos morfonologinė sistema

12.4.5.1. Deklinacija

Ankstyvosios slavų prokalbės morfoliginė sistema mažai skyrėsi nuo baltų prokalbės, ypač vardažodžių kategorija. Lietuvių kalbos morfoliginė sistema yra labai artima baltų prokalbės morfoliginei sistemai. Pastarąjoje dingio tik bevardė giminė (išskyrus būdvardžius: m. *gēras*, f. *gerà*, n. *gēra*). Senojoje slavų kalboje išliko senos gramatinės kategorijos: 3 giminės (m., n., f.), 7 linksniai (n., g. d. acc. instr., loc., voc.) ir 3 skaičiai (sg., pl., dual.). Lietuvių kalboje dviskaita išliko tarmėse, todėl tos formos ir pateikiamos palyginimui su atitinkamomis s. sl. kalbos formomis. Tačiau dėl jau nagrinėtų fonetinių procesų ir analogijos s. sl. kalbos galūnės gerokai supaprastėjo ir supaprastėjo fonetinių procesų ir analogijos s. sl. kalbos galūnės dar labiau supaprastėjo, o linksniočių tipų dažniausiai sumažėjo iki trijų, bulgarų ir makedonų kalbose jie išvis dingo. Lietuvių kalba išsaugojo visus senus linksniočių tipus ir daugumą senųjų galūnių. Kai kurios jų buvo tiesiogiai paveldėtos iš baltų ir slavų, net iš ide. prokalbės.

Senojoje slavų kalboje buvo beveik visi ide. ir b.-sl. linksnavimo tipai, kurie yra lietuvių kalboje, tačiau galūnės, kaip buvo pastebėta, patyrė redukciją ir supaprastėjo:

1) ide. *ā* kamienai, minkštasis variantas, jei prieš *ā* buvo neskiemeninis *i* — *iā*:

(*ā*) f. s. sl. **жен-а** — lie. *žmon-a*; m. s. sl. **слоут-а** 'tarnas' — lie. *viršil-a*;

(*iā*) f. s. sl. **вол-а** — lie. *val-ia*; s. sl. **рабѣни-и** 'vergė', m. **сжали-и** 'teisėjas'.

2) ide. *ō* kamienai, minkštasis variantas: *iō*:

(*ō*) m. s. sl. **вѣлк-ъ** — lie. *vilk-as*; n. s. sl. **сел-о** 'vietovė, kraštas, kiemas';

(*iō*) m. s. sl. **нож-ъ** 'peilis', **кра-и** 'kraštas, galas' — lie. *kėlias*, (*iū*o:) *lokys*; n. s. sl. **мор-іе** 'jūra'.

3) ide. *ī* f. s. sl. **нощ-ъ** (*щ* = *шт*) — lie. *nakt-is*, m. s. sl. **звѣтр-ъ** — lie. *žvėr-is*.

4) ide. *ū* m. s. sl. **сын-ъ** — lie. *sūn-us*.

5) ide. priebalsiniai kamienai (-*en-*, -*er-*, -*es-*, -*et-*): m. s. sl. **кам-ъ** (**kam-* < **akm-*) / **кам-енѣ** — lie. *akm-uo* / *akm-ers*, f. s. sl. **мат-и** / **мат-ере** 'motina' — lie. *mot-ė* / (*mot-ers*), n. s. sl. **слов-о** — **слов-есе** 'žodis', **жрѣ-а** / **жрѣ-ате** 'kumeliukas', **брѣн-а** / **брѣн-енѣ** 'laikas'.

6) ide. *ū* f. (retas tipas, kurio nėra lie. kalboje — keli žodžiai) s. sl. **свекр-ъ** 'anyta'.

Panašiai linksniuojami ir senosios slavų bei lietuvių kalbų būdvardžiai, tačiau jų linksniavimas turėjo tam tikrų ypatybių.

Linksniavimo tipų pavyzdžiai:

sg.	*ā kamienas	*iā kam.	*ī kamienas
n.	жен-а	*-ā žmon-à	нощ-ь * -is nakt-is
acc.	жен-ъ	*-an žmon-q	нощ-ь * -in nakt-į
g.	жен-у	*-as žmon-os	нощ-и * -eis nakt-ies
d.	жен-ѣ	*-ai žmon-ai	нощ-и * -ei nakt-iai
instr.	жен-о-ю	*-an žmon-a	нощ-ь-ю * -imi nakt-imi
loc.	жен-ѣ	*-ai žmon-o-je	нощ-и * -ei nakt-yje
voc.	жен-о	*-ō žmon-a	нощ-и * -ei nakt-ie

du.	*ā kamienas	*iā kam.	*ī kamienas
n.-acc.	жен-ѣ	*-ei žmon-i	нощ-и * -ī nakt-i
g.-l.	жен-оу	*-ou žmon-om	нощ-и-ю * -imi nakt-im
d.-instr.	жен-ама	*-āma žmon-om	нощ-ь-ама * -ima nakt-im

pl.	*ā kamienas	*iā kam.	*ī kamienas
n.	жен-ы	*-ās žmon-os	нощ-и * -ei-es nakt-ys
acc.	жен-у	*-a(n)s žmon-as	нощ-и * -is nakt-is
g.	жен-ѣ	*-un žmon-ų	нощ-и-и * -iun nakt-ių
d.	жен-амъ	*-āmus žmon-oms	нощ-ь-амъ * -imus nakt-ims
instr.	жен-ами	*-āmis žmon-omis	нощ-ь-ами * -imis nakt-imis
loc.	жен-ахъ	*-āsu žmon-ose	нощ-ь-ахъ * -isu nakt-yse

Formos pateikiamos be variantų; baltų ir slavų bendros rekonstruotos galūnės, atsiradusios iš ide. prokalbės, pažymėtos žvaigždute: **сноуга** linksniuojamas kaip **жена**, **рабъини**, **сѣдани** — kaip **вола**, **звѣрь** — kaip **нощ**, išskyrus instr. sg. — m. **звѣрьамъ** : f. **нощинѣ** (plg. ā-kam.) ir n. pl. — f. **нощи** : m. **звѣрине**; Kai kurios šių formų aptinkamos lie. kalboje ir tarmėse.

sg.	*ā kamienas	*iā kam.
n.	валъ-ь	*-ōs vilk-as
acc.	валъ-ѣ / -а	*-ōn vilk-q
g.	валъ-а	*-ā vilk-o
d.	валъ-оу	*-ōi vilk-ui
instr.	валъ-омъ	analogija** vilk-u < *-ō
loc.	валъ-ѣ	*-ōi vilk-è < *-ē + *-en nam-ie
voc.	валъ-у-е	*-ē vilk-e

* Pirminę galūnę išsaugojo vyriškosios giminės forma, pvz., **звѣрьамъ**.
** Plg. instr. sg. *-ā, *-ū, *-ī ir priebalsinius kamienus.

du.	*ō kamienas	*iō kam.
n.-acc.	валък-а	*-ō vilk-u
g.-l.	валък-оу	*-ou vilk-ám
d.-instr.	валък-ома	*-ōma vilk-aīm

pl.	*ō kamienas	*iō kam.
n.	валъц-и	*-ōi vilk-ai
acc.	валък-ы	*-ōns vilk-us
g.	валък-ѣ	*-on vilk-ų
d.	валък-омъ	*-āmus vilk-ams
instr.	валък-ы	naujadaras vilk-ais < *-ōis
loc.	валъц-ѣхъ	*-ōisu vilk-uose

Formos pateikiamos be variantų; baltų ir slavų bendros rekonstruotos galūnės, atsiradusios iš ide. prokalbės, pažymėtos žvaigždute: **краи** linksniuojamas kaip **ножъ**, išskyrus acc. sg., g. pl. — **краи** : **ножа**. Bevardė giminė turi ypatingas n., voc., acc. formas: sg. **село**, **моріе**; du. **селѣ**, **морѣ**; pl. **села**, **мори**.

sg.	*ū kamienas	*iū kamienas	priebalsiniai kamienai
n.	сын-ь	*-us sūn-us	кам-ы * -ō(n) akm-uо
acc.	сын-ѣ	*-un sūn-ų	кам-ѣ-нъ * -en-in akm-en-į
g.	сын-оу	*-ous sūn-aus	кам-ѣ-нѣ * -en-es akm-en-s
d.	сын-ови	*-ou-ei sūn-ui	кам-ѣ-н-и * -en-ei akm-en-iui
instr.	сын-ь-амъ	*-umi sūn-umi	кам-ѣ-н-амъ * -en-imi akm-en-imi
loc.	сын-оу	*-ou sūn-uje	кам-ѣ-н-ѣ * -en-es akm-en-yje
voc.	сын-оу	*-ou sūn-ai	* -en-ei akm-en-ie

du.	*ū kamienas	priebalsiniai kamienai
n.-acc.	сын-ы	*-ū sūn-u
g.-l.	сын-овоу	*-ou-ou sūn-um
d.-instr.	сын-ь-ама	*-uma sūn-um

pl.	*ū kamienas	priebalsiniai kamienai
n.	сын-ове	*-ou-es sūn-ūs
acc.	сын-ы	*-ūs sūn-us
g.	сын-ови	*-ou-ei sūn-ų
d.	сын-ь-амъ	*-umus sūn-ums
instr.	сын-ь-ами	*-umis sūn-umis
loc.	сын-ь-хъ	*-usu sūn-uose

мати / -ере, **слово** / -есе, **жрѣба** / -ате, **врѣма** / -ене linksniuojami kaip **камъ** / **камене**; formas pateikiamos be variantų.

Daug bendrų su lietuvių kalba formų išsaugojo s. sl. kalbos įvardžiai ir skaitvardžiai, plg.:

sg. n.	а3ъ	аš	десать	dešimtis
acc.	мѧ	mane	десать	dešimtį
g.	мѧне	manes	десати, -те	dešimties
d.	мѧнѣ	man	десати	dešimčiai
instr.	мѧноуѣ	manimi	десатиѣ	dešimtimi
loc.	мѧнѣ	manyje	десати, -те	dešimtyje

12.4.5.2. Veiksmažodžių kategorija

Senoji slavų kalba turėjo labai archajišką veiksmažodžių kategoriją, ypač sudėtinga buvo laikų sistema. Būtojo laikų sistema turėjo dvi sintetines laikų formas (*aoristą* ir *imperfektą*) ir dvi analitines laikų formas (*perfektą* ir *pluskvamperfektą*), kurios buvo sanskritė ir senojoje graikų kalbose. Lietuvių kalboje aoristas ir imperfektas sutapo, tačiau jų pėdsakai atsispindi veiksmažodžių laikų formų balsių kaitoje (žr. p. 188–189). Nors s. sl. būtojo laikų sistema tam tikrais bruožais yra archajiškesnė už atitinamą sistemą lietuvių kalboje, tačiau daugelyje šiuolaikinių slavų kalbų ji jau gerokai supaprastėjo (visose rytų, iš dalies vakarų ir slovenų kalbose). Senosios slavų kalbos esamojo laikų 2. sg. ir 3. sg. ir pl. formos yra archajiškesnės negu lie. kalbos, nes 2. sg. galūnė *-ši* < ide. **-si* (plg. s. sl. *вѣд-е-ши* ir lie. *vedi*), o 2. sg. ir 3. sg. formos skiriasi *вѣд-е-тъ* : *вѣд-ѣ-тъ*, baltų prokalbėje ir lie. kalboje jos sutapo, plg. *veda*.

Esamasis laikas

Iš ide. prokalbės s. sl. ir lie. kalbos paveldėjo tematinį ir atematinį asmenavimą. Tematinių veiksmažodžių kamiengalį sudarė balsis, atematiniai veiksmažodžiai kamiengalio neturėjo. Abiejų kalbų formos rodo panašumą. Vienas veiksmažodžių tipas turėjo kamiengalių balsių *e* ir *o* kaitą. Baltų prokalbėje buvo apibendrintas balsis *a*, o slavų — *e* (išimtis *o* — 1. sg., 3. pl.). Kitas veiksmažodžių tipas turėjo kamiengalį *i*, plg. *вѣсти* — *vesti* ir *носитъ* 'nešioti' ir *мылѣти*:

	sg.	du.
1.	вѣд-ѣ-ѣ	вед-и
2.	вѣд-ѣ-ши	вед-и
3.	вѣд-ѣ-тъ < -ti	вед-а

	sg.	du.
1.	вѣд-ѣ-ѣ	вед-ава
2.	вѣд-ѣ-та	вед-ата
3.	вѣд-ѣ-те	вед-а

	pl.
1.	вѣд-ѣ-мѣ
2.	вѣд-ѣ-те
3.	вѣд-ѣ-тъ < -ti

Atematinis asmenavimas yra labai archajiškas, nes išsaugojo senas esamojo laikų galūnes:

	sg.	du.	pl.
1.	вѣд-мѣ	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-мѣ
2.	вѣд-и	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ
3.	вѣд-ѣ-тъ < -ti	вѣд-ѣ-те	вѣд-ѣ-тъ

Aoristas

Aoristas paprastai buvo sudaromas iš įvykio veiksmo veiksmažodžių kamienu, pvz., (paprastas arba asigmatinis aoristas) *пѣс-ти* (< **pad-ti*) 'kristi' > *пѣс-ѣ*, (sigmatinis) *рѣс-ти*, *рѣс-ѣ* > **rēk-s-ō-m* > **rēkhun* > **rēch* > *рѣ-хъ*, plg.:

	sg.	du.	pl.
1.	пѣд-ѣ	пѣд-ѣ-ѣ	пѣд-ѣ-мѣ
2.	пѣд-ѣ	пѣд-ѣ-ѣ	пѣд-ѣ-ѣ
3.	↑	↑	↑

Imperfektas

Imperfektas paprastai buvo sudaromas iš eigos veiksmo veiksmažodžių kamienu, pvz., *вѣс-ти* (< **ved-ti*) 'vesti' + priesaga *-ѣхъ* (< **ēach-*), *глагола-ти* 'kalbėti, pamokslauti' + priesaga *-ахъ* (< **ach-*), plg.:

	sg.	du.
1.	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ-ѣ
2.	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ-ѣ
3.	↑	↑

	pl.
1.	глагола-ѣхъ-мѣ
2.	глагола-ѣхъ-те
3.	глагола-ѣхъ-ѣ

Perfektas ir pluskvamperfektas

Šie sudėtingi laikai buvo sudaromi iš pagalbinio veiksmažodžio *бѣти* (= 'būti' ir dalyvio formos su priesaga *-i*; perfekte pagalbinis veiksmažodis vartojamas tik esamojo laikų formose; pluskvamperfekte — imperfekto arba perfekto laikų formose; dalyvis turėjo asmens ir skaičiaus formas:

perfektas / pluskvamperfektas

	sg.	du.	pl.
1.	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ
2.	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ
3.	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ	вѣд-ѣ-ѣ

Pluskvamperfektas buvo sudaromas ne tik iš imperfekto veiksmazodžio formos *būti*: **Бѣаху ѹиѡа-ѡ, -а, -ѡ** ir t. t., tačiau taip pat iš jo perfekto formos **есамъ бѣаху ѹиѡа-ѡ, -а, -ѡ** ir t. t.

12.4.6. Senosios slavų kalbos leksika

Senoji slavų ir lietuvių kalba, kaip rodo pateikta medžiaga, turi daug bendrų žodžių. Tačiau lietuvių kalboje šie žodžiai išsaugojo archajiškesnes formas, o senojoje slavų kalboje labai pasikeitė dėl minėtų fonetinių pokyčių ir analogijos.

12.4.7. Tolesnė slavų kalbų raida

Senoji slavų kalba buvo artima išnykusiai slavų prokalbei. Ji turėjo didelės itakos slavų literatūrinių kalbų formavimuisi. Visų slavų kalbų pirmąsias fonetines ir gramatinės sistemos bei leksika labai pakito. Šiuos pokyčius aprašiau savo knygoje „*Slavų kalbos*“, Vilnius, 1998.

12.4.8. Išvados

Lyginat senąją slavų ir lietuvių kalbas, galima padaryti šias išvadas.

Nors pirmieji senosios slavų kalbos rašto paminklai siekia IX a., o lietuvių kalbos — XVI a., lietuvių kalba, išskyrus kai kuriuos reiškinius, yra daug archajiškesnė negu senoji slavų kalba.

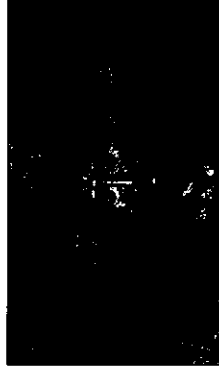
Daugelis slavų prokalbės formų yra rekonstruojamos, remiantis lietuvių kalbos ir jos tarmių faktais.

Plačiai po pasaulį paplitusios šiuolaikinės slavų kalbos jau gerokai nutolusios nuo jų bendrosios literatūrinės slavų kalbos — senosios slavų kalbos.

Kiekviena slavų kalba turi savo unikalią istoriją. Ši istorija yra intensyviai tyrinėjama. Išnykusios slavų kalbų formos rekonstruojamos. Visų slavų kalbų istorijos tyrinėjimams ypatingos reikšmės turi lietuvių kalba.

Lietuvių kalba slavams yra tarsi jų „gyvoji“ prokalbė.

12.5. Tekstai

29 pav. Jėzus Kristus
(XII a. mozaika, Bizantija)

1. „TĖVE MŪSŲ“

ОТЬЧЕ НАШЕ, ИЖЕ ЕСИ НА НЕБЕСИ, АА СКАТИТИ СЯ ИМА
ТВОЕ, АА ПРИИДЕТЬ ЦЕСАРСТВО ТВОЕ, АА ВЪДЕТЬ ВОЛЕ
ТВОЕ ЪКѡ НА НЕБЕСИ И НА ЗЕМЛИ: ХРАНИ НАШЕ НАСЪДИТИ
АДЖАД НАМЪ АМЬСЪ И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ, НЪ
ИЗЪВЯНИ НАСЪ ОТЬ АДЪАГАГѡ.

Tėve mūsų, kuris esi danguje, teesie šventas tavo vardas,
teateinie tavo karalystė, teesie tavo valia kaip danguje, taip ir
žemėje. Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien ir atleisk
mums mūsų kaltes, kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams. Ir
nevesk mūsų į pagundą, bet gelbėk mus nuo pikto.

2. EVANGELIJA PAGAL MATA 14 (1–12)

(1) ЪТЪ ЕРАМА ОНО ОУСЛЫША ЪТЪ ИРОДЪ ТЕТРАРХЪ СЛОУХЪ ИСЪВЪ [ИИСУСУСОВЪ] · (2) І РЕЧЕ ОТРО-
КОМЪ СВОИМЪ · СЪ ЕСТЬ ИОАНЪ КРЪСТИТЕЛЪ · ТЪ ВЪСКРАСЕ ОУТЪ МРТВЫХЪ · І СЕГО РАДИ
СИМЪ ДѢЯТЬ СЯ О НЕМЪ · (3) ИРОДЪ ВО СМЪ ИОАНІА СЪВЪАДЪ И · І ВЪСАДИ И ВЪ ТЕМЪ-
НИЦѢ · ИРОДИДЪ РАДИ ЖЕНЫ ФИЛИПА БРАТРА СВОЕГО · (4) ГЛАШЕ [ГЛАГОЛАШЕ] БО ЕМОУ
ИОАНЪ · НЕ ДОСТОИТЪ ТИ ИМѢТИ СЯ · (5) І ХОТѢ И ОУБИТИ ОУВОѢ СЯ НАРОДА · ЗАНЕ
ЪКО ПРКА ИМѢХЪ И (6) · АНИ ЖЕ БЫВЪШОУ РОДЪСТВА ИРОДОУ · ПЛАСА ДЪШТИ ИРОДИДИНА
ПО СРѢДѢ И ОУГОДИ ИРОДОВИ · (7) ТѢМЪ ЖЕ СЪ КАЛТВОЖ ИЗДРЕЧЕ ЕИ ДАТИ ЕГОЖЕ АШТЕ
ВЪСПРОСИТЪ · (8) ОНА ЖЕ НАКАЖДЕНА МАТЕРИЖ СВОЕЖ · АДЖАДЪ МИ РЕЧЕ СЪДѢ · НА МИСѢ
ГЛАВЖ ИОАНЪ КРЪСТИТЕЛѢ · (9) І ПЕЧАЛЕНЪ БЫХЪ ЦЕРЬ · КАЛТВЫ ЖЕ РАДИ И ВЪЗДЪЖАЦИХЪ СЪ
НИМЪ · ПОВЕЛѢ ДАТИ И · (10) І ПОСЛАВЪ ОУСѢКНЖ ИОАНЪ ВЪ ТЕМНИЦИ · І ПРИИДСА ГЛАВЖ
ЕГО НА МИСѢ · І ДАША ДѢВИЦИ · І ИСЕ МАТЕРИ СВОЕИ · (12) И ПРИСТЯПШЕ ОУЧЕНИЦИ ЕГО
ВЪЗДАСА ТѢЛО ЕГО · І ПОГРѢСА Е · І ПРИИДЪШЕ ВЪЗДѢСТИША ИСЪВЪ [ИИСУСУСОВИ] ·

(1) Anuo metu gandas apie Jėzų pasiekė tetracho Erodo ausis, (2) ir jis savo tarnams pasakė: „Tai
Jonas Krikštytojas! Jis prisikėlė iš numirusių, ir todėl jame veikia stebuklingos galios.“ (3) Mat Erodas
buvo įsakęs suimti Joną, sukaustyti ir įmesti į kalėjimą dėl savo brolio Pilypo žmonos Erodiados.
(4) Jonas mat jam sakė: „Tau nevalia jos turėti.“ (5) Taigi Erodas norėjo nužudyti Joną, bet bijojo
liaudies, kuri laikė jį pranašu. (6) Erodo gimimo dieną Erodiados dukterė šoko svečiams ir taip patiko
Erodui, (7) kad jis prisiektinai pažadėjo duoti jai, ko tik prašysianti. (8) O ši, savo motinos primokyta,
tarė: „Duok man čia dubenyje Jono Krikštytojo galvą.“ (9) Karalius nuliūdo, bet dėl priesaikos ir
dėl svečių liepė duoti. (10) Jis pasiuntė [būdėlį], kad nukirstų kalėjime Jonui galvą. 11. Galva buvo
atnešta dubenyje ir įteikta mergaitei, kuri ją nunėšė motinai. (12) Jono mokiniai atėję pasiėmė kūną,
palaidojo ir davė žinią Jėzui.